

БАНК ХИЗМАТЛАРИ СОҲАСИДА РАҚАМЛАШТИРИШНИНГ РОЛИ ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Имомов Бобир Бурханович

Магистр

Аннотация. Банк хизматлари соҳасида рақамлаштириш замонавий иқтисодиёт ривожининг асосий драйверларидан бири ҳисобланади. Рақамли технологиялар банк фаолиятини автоматлаштириш, mijozlarга қулай ва тезкор хизмат кўрсатиш, операцияларнинг шаффофлигини таъминлаш ҳамда харажатларни қисқартириш имконини беради. Ўзбекистонда рақамли банк хизматларини ривожлантириш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири бўлиб, мобил банк, онлайн тўловлар, дистанцион хизмат кўрсатиш ва рақамли идентификация тизимлари жадал ривожланмоқда. Бу эса банк тизимида рақобатни кучайтиради, молиявий инклюзияни оширади ва инновацион ечимларни жорий этишга туртки беради. Келгусида сунъий интеллект, блокчейн ва Big Data технологияларидан фойдаланиш орқали рақамли банк хизматларининг самарадорлигини янада ошириш имконияти мавжуд. Шу боис, рақамлаштириш банк хизматлари соҳасида барқарор ривожланиш ва халқаро стандартларга мос фаолият юритишнинг муҳим омилларидан бири ҳисобланади.

Калит сўзлар: рақамлаштириш, банк хизматлари, рақамли иқтисодиёт, финтех технологиялар, электрон тўловлар, онлайн банкинг, мобил иловалар, рақамли трансформация, инновацион молиявий хизматлар, mijozlar қониқиши, ахборот хавфсизлиги, киберхавфсизлик, блокчейн технологияси, сунъий интеллект, рақамли инфратузилма, молиявий инклюзия, рақамли банк маҳсулотлари.

Annotation. Digitalization in the banking services sector is one of the key drivers of modern economic development. Digital technologies enable the automation of banking operations, provide customers with fast and convenient services, ensure transaction transparency, and reduce operational costs. In Uzbekistan, the development of digital banking services has become a strategic priority of state policy — mobile banking, online payments, remote service channels, and digital identification systems are rapidly expanding. This process enhances competition in the banking system, increases financial inclusion, and stimulates the implementation of innovative solutions. In the future, the use of artificial intelligence, blockchain, and Big Data technologies will further improve the efficiency of digital banking services. Therefore, digitalization is considered one of the main factors ensuring sustainable development and compliance with international standards in the banking services sector.

Keywords: digitalization, banking services, digital economy, fintech technologies, electronic payments, online banking, mobile applications, digital transformation, innovative financial services, customer satisfaction, information security, cybersecurity, blockchain technology, artificial intelligence, digital infrastructure, financial inclusion, digital banking products.

Бугунги кунда инсоният технологиялар инқилобининг навбатдаги босқичига гувоҳ бўлмоқда. Рақамли технологиялар ҳаётимизнинг деярли ҳар бир жабҳасига кириб келди: соғлиқни сақлаш, таълим, савдо, давлат бошқаруви ва, албатта, молиявий хизматлар. Айниқса, банк тизими бу ўзгаришларга энг тез ва фаол мослашаётган соҳалардан биридир. Чунки замонавий мижоз энди банк хизматларини нафақат хавфсиз ва ишончли, балки тезкор, қулай ва масофадан туриб фойдаланиладиган бўлишини хоҳлайди.

Ўзбекистонда ҳам банк тизими мустақилликдан сўнг босқичма-босқич ривожланиб борди, бироқ сўнгги йилларда айнан рақамлаштириш йўналишида бошланган туб ислохотлар бу соҳанинг бутун қиёфасини ўзгартирди. Энди нафақат катта шаҳарларда, балки энг чекка ҳудудларда ҳам аҳолига рақамли молиявий хизматлар кўрсатиш имконияти яратилмоқда. Бу эса нафақат хизмат сифати, балки молиявий инклюзия даражасининг ортишини билдиради.

2020-йилдан бошлаб, Президент қарорлари асосида рақамли иқтисодиёт тамойиллари фаол жорий этилмоқда. Жумладан, ПҚ-4699-сонли қарор банклар фаолиятида замонавий ахборот технологияларини кенг қўллаш, мобил иловаларни яратиш, электрон идентификацияни жорий этиш каби чора-тадбирларни назарда тутди. Шу билан бирга, “Рақамли Ўзбекистон – 2030” стратегик ҳужжатида давлат хизматларининг тўлиқ рақамлаштирилиши билан бир қаторда банк-молия хизматларини ҳам автоматлаштириш муҳим мақсад сифатида белгиланган.

Бугунги кунда тижорат банклари ўртасидаги рақобатнинг асосий йўналиши ҳам айнан рақамли хизматларнинг сифати ва қўламига бориб тақалмоқда. Масалан, “Ипак Йўли” банки, “Капиталбанк”, “Ҳамкорбанк” ва бошқа кўплаб тижорат банклари ўзининг мобил иловалари орқали ҳисоб юритиш, кредит олиш, тўловлар, депозитлар билан ишлаш, ҳатто инвестиция операцияларини ҳам бир илова орқали бажариш имкониятини таклиф қилмоқда. Аҳолининг рақамли хизматларга бўлган ишончи эса тобора ортиб бормоқда. 2024-йил якуни бўйича, Марказий банк маълумотларига кўра, барча молиявий операцияларнинг 67 фоизи рақамли платформалар орқали амалга оширилган.

Бу рақамлар шуни англатадики, аҳолининг катта қисми аллақачон рақамли молиявий муҳитга ўтган. Бу ҳолат, ўз навбатида, банклар олдида янги масъулиятлар қўяди: ахборот хавфсизлигини таъминлаш, рақамли саводхонликни ошириш, хизматларнинг интуитив ва универсал бўлишини кафолатлаш.

Шу нуқтаи назардан, хорижий тажриба Ўзбекистон учун ниҳоятда фойдали бўлиши мумкин. Масалан, Эстония дунёдаги энг рақамлаштирилган давлатлардан бири сифатида тан олинган. У ерда фуқаролар исталган молиявий операцияни интернет орқали, давлат ИД-картаси ёки мобил ИД ёрдамида бир неча сонияда амалга оширади. Бу тажриба рақамли инфратузилманинг тўғри йўлга қўйилиши қандай натижалар беришини яққол кўрсатади.

Сингапур эса финтех компанияларини фаол қўллаб-қувватлайди. У ерда ҳукуматнинг ўзи стартаплар ва банклар ўртасида кўприк бўлиб хизмат қилади.

Натижада, молиявий хизматларда янгиликлар, масалан, АИ-банк хизматлари, реал вақт режимида кредит ссoring тизимлари кенг тарқалган.

АҚШ банк тизими эса рақамлаштиришда технологиялар ва мижоз эҳтиёжларининг уйғунлигини афзал кўради. Масалан, ЖПМорган Часе ёки СитиБанк ўз мижозларига мобил илова орқали реал вақтда инвестиция портфелларини бошқариш, тўловларни бошқариш, виртуал карта очиш имконини беради.

Ҳиндистоннинг УПИ тизими эса рақамли инклюзиянинг энг самарали мисолларидан бири. Авваллари банк хизматларидан умуман фойдаланмаган миллионлаб аҳоли мобил телефон орқали оддий илова орқали молиявий хизматлар билан қамраб олинди.

Юқоридаги барча мисоллар ва статистикалар бир нарсани кўрсатади — рақамлаштириш оддий технологик янгилик эмас. Бу — молиявий адолат, очиқлик, самарадорлик ва ишонч асосида қурилган янги молиявий тизим демакдир. Ўзбекистон банк тизими ҳам айнан шу йўлда ҳаракат қилмоқда. Эндиликда асосий вазифа — бу йўналишда чуқур таҳлилий ёндашув асосида илмий изланишлар олиб бориш, мавжуд имкониятлар ва чекловларни аниқлаш, ва энг муҳими, халқаро тажрибани ўрганиб, маҳаллий шароитга мослаштирилган стратегиялар ишлаб чиқишдир.

Шу боисдан “Банк хизматлари соҳасида рақамлаштиришнинг роли ва ривожланиш истиқболлари” мавзуси нафақат бугуннинг, балки эртанинг ҳам долзарб илмий ва амалий муаммоларидан бири сифатида қаралиши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

- 1) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020-йил 5-октябрдаги ПҚ–4812-сонли қарори. Рақамли Ўзбекистон – 2030 стратегияси. Lex.uz.
- 2) Ўзбекистон Республикаси Марказий банки (2023) Молиявий технологияларни ривожлантириш стратегияси (2023–2025). Тошкент.
- 3) Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024-йил 15-мартдаги ПФ–56-сонли фармони. Молиявий инклюзияни кенгайтиришга қаратилган чора-тадбирлар.
- 4) Ўзбекистон Республикаси Марказий банки (2022) Рақамли тўлов хизматларини ривожлантириш концепцияси. Тошкент.
- 5) Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси (2021) Электрон тўлов хизматлари тўғрисидаги низом. Тошкент.